ЄВРОПА 07.03.2025 | Олеся Вартанян

Аномалії виборів

Результат виборів в Абхазії визначив вплив із Москви. Але чи готовий регіон беззаперечно підкорятися диктату Кремля?

В перший день весни Абхазія обрала собі нового лідера – ним став Бадра Гунба, набравши майже 55 відсотків голосів. Цю перемогу багато в чому зумовили відкрита підтримка і тиск із Москви. Його прихід на цю посаду знаменує посилення російського впливу на цей частково визнаний регіон і ставить під сумнів перспективу збереження і без того слабких зв'язків із грузинською владою та західними країнами.

За кілька днів до виборів на Абхазію обрушилася снігова буря. Вона вкрила кучугурами все навколо, заморозивши регіон, а разом із ним і передвиборчі баталії, що набирали обертів. Таке тут востаннє траплялося понад століття тому, і місцеві стали шукати в цьому знак згори з приводу найголовнішої місцевої події – виборів нового лідера в цьому неспокійному кавказькому регіоні.

Ним став Бадра Гунба, якого з перемогою чи не першим привітав російський президент Володимир Путін. Після цього його головному супернику Адгуру Ардзінбі не залишалося нічого, крім як заявити про визнання підсумків виборів. На цьому розв'язалася і головна інтрига: чи слід очікувати в Абхазії нового бунту, цього разу через підсумки голосування? Однак мирне завершення виборів навряд чи означає, що абхазьке суспільство остаточно змирилося і буде готове й надалі беззаперечно підкорятися диктату Москви.

Снігопад став не єдиною аномалією цих виборів. Їхній результат, як і роль Москви в його зумовленні, сильно відрізнявся від того, до чого в останні десятиліття звикла Абхазія.

Дострокове голосування стало наслідком осінньої кризи, коли опозиція захопила урядові будівлі, змусивши колишнього лідера піти у відставку. Це вже третій випадок поспіль, коли влада в Абхазії змінювалася під тиском вуличних протестів. Досі саме вулиця вирішувала, хто сяде в президентське крісло, а вибори лише

оформляли вже доконаний факт. Цього разу все пішло інакше.

Одним із перших привітати з перемогою Гунбу прийшов його попередник, Аслан Бжанія, якого нещодавно змістили. Ще недавно вони були союзниками, і, за логікою, Гунба мав піти разом із ним, поступаючись дорогою опозиції. Але Москві вдалося зупинити цю тенденцію.

Криза, що вилилася в акції протесту і відставку президента, почалася на тлі невдоволення абхазької еліти: вона обурювалася готовністю колишнього керівництва беззаперечно підкорятися вимогам Росії, яка давно домагається для себе більшої керованості регіону, зокрема заради контролю над головним ресурсом – туристичною галуззю. Коли протести змусили президента залишити посаду, Москва відповіла жорстко: у регіоні відключили електрику, затримали виплати зарплат, що обернулося гострими проблемами на побутовому рівні.

Ситуація змінилася лише після призначення в Абхазію нового куратора з Кремля – Сергія Кирієнка, який до цього відповідав за внутрішні російські справи та облаштування захоплених Росією східних українських провінцій. Після його візиту в Абхазію Гунбу запросили до Москви, де в прискореному режимі почали розв'язувати найзастаріліші проблеми регіону, аж до запуску електрички та відновлення роботи аеропорту, що простоював від радянських часів. Усе це дало зрозуміти: російська підтримка приносить вигоду, непокора – конкретні проблеми.

Абхазькі еліти традиційно виступали проти спроб «призначити» лідера з-за меж регіону. Але цього разу все змінилося.

Раніше настільки відверте втручання Москви грало проти її кандидатів. Абхазькі еліти традиційно виступали проти спроб «призначити» лідера з-за меж регіону. Але цього разу все змінилося.

І щоб не було сумнівів, що Москва більше не має наміру миритися з абхазьким свавіллям, за кілька днів до виборів російська сторона заборонила перевозити через кордон абхазьку мімозу, посилаючись на якесь захворювання рослини. Змучені торговці під снігом стояли, благаючи відкрити кордон, бо для них це чи не єдиний спосіб заробити цієї весни. Заборони скасували тільки після того, як в Абхазії відбулися вибори, і за їхніми підсумками був обраний схвалений Москвою кандидат.

Епоха Сефербея

Кандидат Адгур Ардзінба, який програв, пообіцяв залишитися в жорсткій опозиції та створити політичний фронт, щоб протистояти спробам впровадження в Абхазії «московських порядків». За нього проголосували понад 40 відсотків виборців – для місцевої політики це серйозний результат. Серед його прихильників – значна частина молоді, яка виросла вже після грузино-абхазької війни початку 1990-х років і знає Абхазію тільки як самостійну, хоча й частково визнану державу.

Але навіть якщо опозиція посилить боротьбу, її головним противником виявиться не стільки місцева влада, скільки Москва. Уже після осінніх протестів російська влада позбавила громадянства двох близьких прихильників Ардзінби, включно з депутатом парламенту. В'їзд до Росії було заборонено не тільки активістам опозиції з представників абхазької діаспори з Туреччини, а й навіть місцевому піаністу, який виступав на протестах. Подібна доля може чекати і на самого Ардзінбу – без паспорта або можливості поїздок до Росії він навряд чи зможе консолідувати прихильників, для яких стосунки з Москвою залишаються запорукою стабільності та єдиного заробітку.

Тепер будь-яка спроба Росії втрутитися у внутрішні справи регіону буде для Гунби випробуванням

Нещодавня передвиборча кампанія засвідчила, що Москва за потреби готова застосовувати і більш жорсткі заходи. Протягом останніх двох тижнів російський Слідчий комітет двічі оголошував про розслідування проти жителів Абхазії за звинуваченнями в погрозах російським громадянам, які проживають у регіоні. У день голосування справу порушили вже за статтею про тероризм, і, за зливаннями в пресу, поширення звинувачень могло торкнутися навіть самого опозиційного кандидата Ардзінби. Такі сигнали не тільки охолодили гарячі голови, готові вийти на вулиці, а й налякали тих, хто в майбутньому міг би задуматися про протести.

До кінця передвиборчих перегонів з подачі Ардзінби його суперника Гунбу почали називати «Сефербеєм» – на честь правителя XIX століття, який утримував владу в Абхазії завдяки військовій підтримці Москви. Тепер будь-яка спроба Росії втрутитися у внутрішні справи регіону буде для Гунби

випробуванням: щоб зберегти легітимність, йому доведеться доводити, що він не Сефербей і діє в інтересах місцевої громади.

Відносини з «нерусским миром»

Таке відверте втручання Москви в абхазькі справи навряд чи пройде безслідно у відносинах регіону з грузинською владою і західними країнами. Росія – єдина регіональна держава, яка визнає незалежність Абхазії. Більша частина світу, як і раніше, розглядає її як частину Грузії, незважаючи на те, що Тбілісі не контролює цей регіон уже понад 30 років. Проте довгі роки Сухумі, залишаючись союзником Москви, знаходив способи підтримувати зв'язки із зовнішнім світом. Зараз це буде значно складніше.

Причина не тільки в тиску Москви, яка давно ревно ставиться до самостійних контактів Сухумі з іноземними дипломатами. Західні країни та міжнародні структури останніми роками дедалі менше готові проявляти гнучкість, необхідну для підтримання контактів і розвитку співпраці. Принцип територіальної цілісності став ще більш значущим у міжнародній політиці Заходу після анексії Криму, а потім і вторгнення Росії в Україну. В результаті західні столиці, раніше готові до більш нюансованих підходів щодо Абхазії, тепер майже повністю дотримуються позиції Тбілісі.

Західні столиці, раніше готові до більш нюансованих підходів щодо Абхазії, тепер майже повністю дотримуються позиції Тбілісі, який не виявляє зацікавленості їх просувати

А сам Тбілісі не виявляє зацікавленості просувати нюансовані підходи. Контакти грузинської влади з абхазькими представниками зараз як ніколи обміліли. Це пов'язано не лише з відверто транзакційним підходом Тбілісі останніх років, коли він деколи готовий навіть заборонити певні міжнародні програми та допомогу Абхазії, якщо не бачить у цьому конкретних вигод. Загострення політичної кризи в самій Грузії та заборонні заходи, що тривають проти громадянського сектору, як, наприклад, закон про іноземних агентів, послабили здатність Тбілісі до співпраці з неурядовими структурами. Раніше вони відігравали ключову роль у збереженні двосторонніх контактів і забезпечували конкретне співробітництво у сферах бізнесу, сільського господарства, медицини та освіти.

На цьому тлі останні події в Абхазії і настільки явний натиск Москви

можуть зробити співпрацю з регіоном не просто токсичною, а й зовсім неможливою. Західним дипломатам буде вкрай складно пояснити своїм колегам, чому підтримка і контакти з Абхазією мають зберігатися, якщо там більше не хочуть боротися за свої інтереси. Тим паче якщо в найближчому майбутньому Сухумі почне вводити нові бар'єри для співпраці.

У підсумку Абхазія може виявитися ще більш ізольованою від зовнішнього світу і залежною від волі та рішень російського керівництва. У Тбілісі це зміцнить переконання, що врегулювання конфлікту можливе тільки через велику геополітичну угоду, що саме по собі має на увазі компроміс із Москвою, а отже – збереження грузинського курсу на зближення з Росією. Але слід усвідомлювати, що якими б не були подібні майбутні угоди, вони навряд чи разом розв'яжуть конфлікт, який триває вже понад три покоління. Натомість вони лише збільшать ризик нової конфронтації, а можливо, навіть нових жертв.

Олеся Вартанян
Тбілісі

Олеся Вартанян (Olesya Vartanyan) – аналітикиня з конфліктів на Південному Кавказі, що спеціалізується на питаннях безпеки, зовнішньої політики та переговорних процесах..